

تأثیر اقدامات تأمینی و تربیتی در پیشگیری از تکرار جرم مجرمین خطرناک و سابقه‌دار

تاریخ پذیرش: 1398/02/15

تاریخ دریافت: 1397/11/21

هادی فدایی¹، روح اللّه سالار²، محمد فدایی³، آرزو اروجی⁴

از صفحه 1 تا 16

چکیده

زمینه و هدف: اقدام تأمینی و تربیتی واکنشی است مبتنی بر حمایت پیشگیرانه و به وسایل و تدابیری اتلاق می‌شود که در خصوص افراد خطرناک به کار می‌برند. هدف از این پژوهش تأثیر اقدامات تأمینی و تربیتی در پیشگیری از تکرار جرم مجرمین خطرناک و سابقه‌دار در زندان مشهد می‌باشد.

روش‌شناسی: این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش، توصیفی از نوع پیمایشی است. جامعه آماری کلیه زندانیان خطرناک به استعداد 36 نفر که بصورت صورت تمام شمار انتخاب شده‌اند. ابزار جمع‌آوری داده‌ها، پرسشنامه محقق ساخته است. برای تعیین روایی پرسشنامه از روایی صوری استفاده گردید، برای پایایی پرسشنامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد که ضریب آن 0/85 بود. به‌منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون تی تک نمونه‌ای و آزمون فریدمن، استفاده شده است.

یافته‌ها: مؤلفه‌های شناسایی شده مؤثر در پیشگیری از تکرار جرم مجرمین خطرناک و سابقه‌دار در زندان مرکزی مشهد، فعالیت‌های بازپروری، فرهنگی، مذهبی و ورزشی است. در این بین فعالیت‌های بازپروری با میانگین (4/16) بیشترین تأثیر و فعالیت‌های فرهنگی با میانگین (3/24) کمترین تأثیر را دارد.

نتیجه‌گیری: نتایج پژوهش نشان می‌دهد، اقدامات تربیتی و تأمینی اگر به حکم قانون و توسط قاضی و بر اثر وقوع جرم، متناسب با استعداد، منش و سوابق افراد خاطی و خطرناک به کار برده شود می‌تواند در پیشگیری از تکرار جرم مجرمین خطرناک و سابقه‌دار عامل مهم و اساسی باشد.

واژه‌های کلیدی: اقدامات تأمینی، زندان، پیشگیری، مجرمین خطرناک، سابقه کیفری.

1- استادیار دانشگاه علوم انتظامی امین (نویسنده مسئول)، رایانامه: fadaei.hd@gmail.com

2- عضو هیئت علمی دانشگاه علوم انتظامی امین r.salar93@gmail.com

3- کارشناس قوه قضائیه، زندان وکیل آباد مشهد fadaei@me.com

4- دانشجوی دکتری آمار زیستی arezoo.orooji23@gmail.com

مقدمه

بدیهی است که یکی از نگرانی‌های مهم جامعه افزایش جرائم و تبهکاری‌ها و به خطر افتادن امنیت و آسایش مردم است با عنایت به نارسایی‌های قانون و مقررات، به رغم شدت و حدت مجازات و تورم شدید قوانین کیفری، نشان دادن اقدامات تربیتی و تأمینی ضرورتی است که با کمی تأمل هر صاحب نظری به آن پی خواهد برد (ملک زاده، 1388: 128) پیشگیری از وقوع جرم و اصلاح و تربیت مجرمان پیشگیری از وقوع جرم به عنوان جدیدترین رویکرد جرم‌شناختی و مؤثرترین راه مبارزه با جرم است که امروزه جایگاه ارزشمندی در سیاست جنایی کشورها به خود اختصاص داده است (نجفی ابرندآبادی، 1387: 5-12). این جایگاه در اثر ناکامی آموزه‌های کیفری از نظر دیدگاه‌های جرم‌شناختی، علت‌شناسی، شناخت ماهیت بزهکاری و عوامل مؤثر بر آن در کنترل بزهکاری بوده است (مقدسی و فرجیها، 1392: 137-155). رشد روزافزون و پیچیدگی‌های خاص جرائم و پایین آمدن سن ارتکاب جرم از عواملی است که بر اهمیت و ضرورت توجه بیشتر به پیشگیری انتظامی می‌افزاید (برومدال¹، مولنز²، فیلیپس³ و گاو⁴، 2018).

بیان مسأله

زندان اساساً از مباحث و مشکلات اساسی بیشتر کشورها و از جمله کشور ما است. به‌ویژه در اوضاعی که ارتکاب جرائم در زندان در حین افزایش، پیچیده‌تر و سازمان‌دهی شده‌تر نیز می‌شود و امکانات و شیوه‌های روز در داخل زندان مورد استفاده بزهکاران قرار می‌گیرد. زندان‌ها و بازداشتگاه‌ها حتی در ثروتمندترین و توسعه‌یافته‌ترین کشورها، مانند آمریکا و ژاپن، تحت فشار ازدحام جمعیت هستند و در نتیجه از آسیب‌ها و مشکلاتی همانند فضای فیزیکی نامطلوب، تسهیلات بهداشتی، درمان ناکافی، سوءاستفاده‌های جنسی، خشونت و پرخاشگری، استعمال موادمخدر و استفاده از داروهای روان‌گردان، خودکشی و خودزنی و خال‌کوبی، عدم طبقه‌بندی صحیح زندانیان

1 - Brömdal

2 - Mullens

3 - Phillips

4 - Gow

و عدم اشتغال زندانیان رنج می‌برند (عبدالهلجی و همکاران، 2014: 285-291).

به اعتقاد «بکاریا»¹ سختی مجازات‌ها نه تنها با هدف پیشگیری از وقوع جرم مغایرت دارد، بلکه حفظ تناسب میان جرم و مجازات را که امری ضروری است نیز از بین می‌برد (بکاریا، 1382: 219). «برویو و واریل»² در عبارت کوتاهی به زیبایی بیان می‌کند که: «بزه‌کار؛ یا مریض است و یا نادان؛ باید به درمان و آموزش او پرداخت، نه اینکه او را خفه کرد.» (مرول، لوی، 1391: 15). امروزه مشخص شده است که راه پیشگیری از پیدایش جرم تنها استفاده از مجازات نیست و اقدامات انفرادی - اجتماعی وجود دارد که بیش از برقراری مجازات مؤثر است و به همین علت دولت‌ها خود را ملزم به استفاده از اقدامات پیشگیرانه نموده‌اند (هالینگ³، 2019). پیشگیری از جرم و آثار و نتیجه‌های حاصل از آن، موجب ایجاد احساس رضایت در مردم و تقویت و تحقق امنیت قضایی نیز می‌شود و مجموعه موارد فوق، گامی بسیار مهم و مؤثر در تحقق توسعه قضایی که مهم‌ترین هدف و آرمان دستگاه قضایی محسوب می‌شود، خواهد بود (توسلی، 1369: 52-54).

نقش اخلاقی مجازات، تنها جبران عمل ارتكابی مجرم و جامعه نیست؛ از این رو جرم‌شناسان تأکید می‌کنند که اعمال خشونت نسبت به محکومان توأم با مجازات، مانع از اصلاح مجرم در تحقق بخشیدن به اهداف مجازات، که همان پیشگیری از ارتكاب مجدد جرم است، می‌شود. با این حال به منظور جلوگیری از ارتكاب جرم مجدد و نظارت بر حالت خطرناک مجرم، تدابیری اندیشیده شده است که از آن به اقدامات تأمینی و تربیتی یاد می‌شود. این اقدامات عبارتند از: تدابیری که برای مقابله با حالت خطرناک بعضی از افراد جامعه اتخاذ می‌شود (سلیمی و رحمتی، 1397: 40).

بنابراین با توجه به اینکه در زندان‌های مشهد اقدامات تربیتی و تأمینی از قبیل فعالیت‌های مذهبی، فرهنگی، آموزشی و ورزشی و ... برای مجرمان سابقه‌دار در زندان انجام می‌شود سؤال اصلی که در پژوهش مطرح می‌شود، این است تأثیر اقدامات تأمینی و تربیتی در پیشگیری از تکرار جرم مجرمین خطرناک و سابقه‌دار در زندان مشهد چگونه است؟

1- bkariya
2- Brissot oe Warihe
3- Helbing

پیشینه پژوهش

نجفی ابرندآبادی و گلدوزیان (1397) به مطالعه جرم‌شناسی پست مدرن و رویکرد آن به جرم و علت‌شناسی جنایی پرداختند. با هدف بهره‌گیری از قوانین موضوعه ایران و تکیه بر نتایج حاصل از مطالعه تطبیقی به دنبال بیان مهم‌ترین چالش‌های نظارت بر مجرمان خطرناک و ارائه راهکار نسبت به رفع آن برآمده است. نتایج مطالعات‌شان نشان می‌دهد که نظارت بر مجرمان خطرناک از جهات مختلف از جمله مفهومی، به دلیل عدم مرزبندی مشخص این مفهوم با مفاهیم مشابه؛ از حیث تعریف، به دلیل فقدان معیار یا مصادیق قانونی جرم و مجرم خطرناک و همچنین از جهت قانونی و اجرایی با کاستی‌ها و مشکلات زیادی مواجه است.

نجفی ابرند آبادی و ایارگر (1393) به مطالعه نظارت بر مجرمان خطرناک، به چالش‌ها و راهکارها پرداختند. و با هدف بیان مهم‌ترین چالش‌های نظارت بر مجرمان خطرناک و ارائه راهکار نسبت به رفع آن برآمده‌اند. از این‌رو ضمن تبیین مفهوم نظارت، راهکارهای ارائه تعریف قانونی و مصادیق جرم و مجرمان خطرناک و برای تقویت نقش مجریان در کنترل مجرمان خطرناک، پیش‌بینی تدابیر نظارتی مانند ثبت، اعلام اجتماعی اطلاعات مورد تأکید است.

استفانویچ¹ و کنزویچ² (2019) در مطالعه‌ای به اقدامات ویژه برای جلوگیری از ارتکاب جرائم جنسی علیه کودکان: مطالعه موردی صربستان پرداختند. آن‌ها با توجه به تصویب کنوانسیون حفاظت از کودکان در مقابل بهره‌کشی جنسی و سوء استفاده جنسی که در سال 2007 به تصویب رسید و بدین ترتیب در سال 2010 در نظام حقوقی صربستان گنجانیده شد. این قوانین شامل تعهد به تنظیم این موضوع را با جزئیات بیشتر، با معرفی اقدامات خاص برای جلوگیری از این نوع فعالیت‌های جنایی پرداخته است. نتایج این مطالعات نشان از افزایش کارایی این نوع نظارت بر مجرمان جنسی بوده است. نتایج تحقیقات‌شان حاکی از عدم کنترل مناسب بر مجرمین و عدم وجود تجهیزات فنی نظارتی است.

1- Stefanović

2- Knežević

کپوزی و همکاران¹ (2019) در مطالعه‌ای به عوامل مرتبط با ارجاع به خدمات پزشکی قانونی امنیت بالا در میان افراد مبتلا با بیماری شدید روانی و دریافت مراقبت از بیماران بستری در زندان پرداختند. هدف از مطالعاتشان تشخیص و شناسایی افراد مبتلا به بیماری‌های ذهنی، اختلالات شخصیتی و استفاده از خدمات قضایی با امنیت بالا در پیشگیری از مجازات کیفری بود. نتایج نشان داد که حدود نیمی از زندانیان از اختلال شخصیت و یک سوم از اختلالات روانی رنج می‌برند. بیشتر از 60 درصد افراد دارای اختلالات مصرف مواد مخدر بودند. شانس تشخیص افراد مبتلا به بیماری‌های ذهنی در پذیرش اولیه به نسبت 5/34 با فاصله اطمینان 95 درصد بود. تشخیص بیماری سایکوز (روان‌پریشی) به نسبت 2/79 با احتمال 95 درصد بود. تشخیص اختلال بیماری مصرف کانابیس به نسبت 2/68 با فاصله اطمینان 95 درصد بود.

فری و همکاران² (2019) در مطالعه‌ای تحت بررسی جنایت، تکرار جنایت و اختلالات روانی در میان زندانیان شهر مبارارا، جنوب غربی اوگاندا پرداختند. آن‌ها با هدف تعیین ارتباط بین اختلالات روانی، نوع جرم و تکرار جرم در میان زندانیان در شهر مبارارا، میان 414 زندانی مرد و زن از ماه ژوئن تا ژوئیه 2017 را بررسی کردند. شرکت‌کنندگان از طریق سه نمونه تصادفی ساده از 3 زندان مرکزی ثبت‌نام کردند پرسشنامه‌های شامل فاکتورهای اجتماعی-دموگرافی و بیماری عصبی بودند تجزیه و تحلیل رگرسیون منطقی چند متغیره به منظور تعیین ارتباط بین اختلالات روانی مختلف، نوع جرم و مجرمانه با استفاده از شاخص‌های شانس موفقیت فردی در سطح 95٪ انجام شد. از 414 شرکت‌کننده در این مطالعه؛ 94 درصد مرد بودند، 60 درصد در سن 22 تا 35 سالگی بودند، 89 درصد مجرمین برای اولین بار مرتکب جرم شده بودند و 64 درصد به جرم ارتکاب شده محکوم شدند. اختلال اضطراب اجتماعی با جرائم غیر خشونت‌آمیز رابطه معنی‌داری دارد. افسردگی شدید بیشتر در مبتلایان بیمار به کمردرد اتفاق می‌افتد در حالی که اختلالات هراس در بین متخلفین اولین بار مرتکب جرم شده بودند بدون در نظر گرفتن جنسیت شایع‌تر بود.

1-Capuzzi

2-Forry

مبانی نظری

در مطالعه تاریخچه پیشگیری از جرم سر رابرت پیل¹ و قانون 1829 پلیس لندن مطالب زیادی نوشته شده است. واضح است که تا سال 1829 برای ارجاع نقش پیشگیری از جرم به نیروی انتظامی کار چندانی انجام نشده است. مورخان برای هنری فیلدینگ² به دلیل گام‌های مثبت وی در تشکیل سازمان مسئول نیروی انتظامی احترام قائل هستند بعدها برادر دو قلو وی جان فیلدینگ کار وی را ادامه داد و مفهوم پیشگیری را در درون نیروی انتظامی وارد ساخت. او گفت حتی پیشگیری از بزهکاری یک نفر از دستگیری بهتر است (محمد نسل، 1391: 141). پیشگیری به معنای پیشدستی کردن، جلوی چیزی رفتن، هشدار دادن و آگاه کردن است (مجیدی و بقایی، 1394: 99).

از دیدگاه جامعه‌شناسان، جرم عملی مخالف با نظم اجتماعی یا مخالف یکی از ضوابط و مشترک در جامعه است. این ضوابط و ارزش‌ها برآمده از افکار، عقاید، شرایط فرهنگی و اجتماعی آن جامعه است. به نظر برخی جامعه‌شناسان، مخالفت کردن با قواعدی که تخلف از آن‌ها همواره، در هر دسته اجتماعی، جرم به شمار می‌رود، جرم طبیعی نامیده می‌شود (رحیمی‌نژاد، 137: 38) در حقوق جزا، هر فعل یا ترک فعلی که در قانون برای آن مجازات تعیین شده باشد، جرم است (شامبیاتی، 1382: 72).

«پیشگیری» از جمله محورهای اساسی راهبردهای ضد بزهکاری است، پیشگیری در مقایسه با مجازات‌ها، مفهوم جدیدی است و مانند درمان، بار پزشکی دارد. پیشگیری شامل مجموع تدبیرهای سیاست جنایی به استناد تدبیرهای نظام کیفری می‌شود که غایت انحصاری یا دست کم جزیی آن، تحدید امکان وقوع مجموع اقدام‌های مجرمانه از راه غیرممکن کردن، دشوارتر کردن یا کمتر محتمل کردن آنها است.

جرم‌شناسی پیشگیری، شاخه‌ای از جرم‌شناسی کاربردی است که موضوع آن، تعیین مؤثرترین وسایل برای تأمین پیشگیری از جنایت در مقیاس کل جامعه یا جمعیتی محدودتر مثلاً یک شهر یا یک محله بدون توسل به ارباب عمومی بوسیله تهدید کیفری می‌باشد (گسن و ریمونه، 1386: 68).

1 - Sir Robert Peel

2 - Henry Fielding

سرمایه‌گذاری در زمینه پیشگیری قبل از وقوع جرم به صرفه‌تر است؛ لذا در این زمینه به دو نوع تقسیم‌بندی اقدامات پیشگیرانه در دانش جرم‌شناسی می‌پردازیم (دهقان و صوفی، 1388: 99).

الف. اقدامات واکنشی یا به تعبیر جرم‌شناسی، پیشگیری کیفری است که مقصود از آن مجموعه اقداماتی است که پس از وقوع جرم از طریق کشف جرم، تعقیب مجرم و اعمال مجازات صورت می‌گیرد. این قسم از پیشگیری است که بند 8 ماده 4 قانون ناجا مصوب 1369 آن را بر عهده نیروی انتظامی به عنوان ضابط قوه قضاییه نهاده است.

ب. اقدامات کنشی یا به تعبیر جرم‌شناسی، پیشگیری غیرکیفری از جرم است که خود به دو نوع مکتب اصلی تقسیم می‌شود:

پیشگیری اجتماعی، که مقصود از آن از میان بردن زمینه‌های فردی و اجتماعی جرم است.

پیشگیری وضعی، نظریه نسبتاً جدیدی است به روش‌هایی اطلاق می‌شود که در مقطع زمانی پس از ایجاد انگیزه مجرمانه در شخص برای ارتکاب بزه و در نتیجه انحراف بزهکاری از اجرای آن صورت می‌گیرد (دهقان و صوفی، 1388: 99).

اقدامات تأمینی و تربیتی: تدابیری هستند که برای مقابله با حالت خطرناک بزهکار و پیشگیری از ارتکاب جرم، به موجب حکم دادگاه اتخاذ می‌شود و منظور از حالت خطرناک نیز حالتی است که به دلیل عوامل جرم‌زا اعم از فردی و اجتماعی، نوعی حالت آمادگی برای ارتکاب جرم در بزهکار پدید آورده است (رحمتی و سلیمی، 1397: 40). اقدام‌های تأمینی و تربیتی عبارت است از یک رشته وسایل دفاع اجتماعی که به حکم قانون و توسط قاضی و بر اثر وقوع جرم، متناسب با وضع مزاجی، استعداد، منش و سوابق خاطی و خطرناک به کار برده می‌شود تا او بهبود یابد و با اجتماع سازگار گردد و دست به تکرار جرم نزند (ملک‌زاده، 1388: 129).

اهداف اقدامات تربیتی و تأمینی

هدف‌های مهم و عمده این اقدامات به شرح ذیل می‌باشد:

حفظ اجتماع از تجاوز و تعدی تکرارکنندگان جرم و مجرمان؛

پیشگیری از وقوع جرائم به کمک وسایل و ابزار اصلاحی تربیتی، درمانی و معاضدتی باتوجه به بروز حالت خطرناک در مجرمان و مهم‌ترین آن، که عبارت است از اصلاح مجرم و آماده ساختن وی برای زندگی مجدد در جامعه.

در یک صورت‌بندی کلی می‌توان گفت؛ تنها هدف اقدام تأمینی، پیشگیری از وقوع جرم است، چرا که اقدام تأمینی برخلاف مجازات با گذشته ارتباطی ندارد، از این جهت هدف اقدام تأمینی مکافات عمل محسوب نمی‌شود. دلیل وجودی این اقدامات حالت و وضعیت خطرناک کنونی بزهکار است تا از جرم بعدی او اجتناب شود و بر همین اساس، شدت و ضعف اقدامات تأمینی صرفاً بر مبنای اهمیت حالت خطرناک مجرم است نه میزان تقصیر جزایی او.

برنامه‌های اجرایی اقدامات تربیتی و تأمینی

به منظور تبیین آثار تربیتی از منظر پیشگیری، لازم به ذکر است طیف گسترده و متنوعی از برنامه‌های حمایتی زندانیان خطرناک اعمال شود؛ از این‌رو با لحاظ ماهیت متفاوت تدابیر مورد بحث، خلاصه‌ای از برنامه‌های اجرایی ذیل انجام گیرد (میرکمالی و حسینی، 1394: 113-98).

1- برنامه‌های آموزشی

برنامه‌های آموزشی کانون اصلاح و تربیت، در دو حوزه تحصیلات علمی و حرفه‌آموزی دنبال می‌شوند؛ برنامه‌های مذکور با توانمندسازی علمی و عملی زندانیان، فرصت‌های مشروع دستیابی به اهداف را در دسترس آنها قرار می‌دهند. چنین رویه‌ای از منظر نظریه فشار، آن است که علت جرم در پیشگیری از جرائم مؤثر است. برنامه‌های آموزشی شامل برنامه‌های چون برنامه‌های آموزشی-پرورشی، برنامه‌های آموزشی-حرفه‌ای می‌باشد.

2- برنامه‌های فرهنگی

هدف اصلی در ترتیب برنامه‌های مورد بحث، آموزش فرهنگ زندگی صحیح، با توجه به تمامی نیازهای روحی و روانی مددجویان در کانون اصلاح و تربیت است. به عبارت دیگر، هدف درونی‌سازی ارزش‌های مورد قبول جامعه و خنثی نمودن ضدهنجارهایی است که در بستر خانواده و در فرایند جامعه‌پذیری آنان، نهادینه گشته و در قالب یک هنجار، تعریف شده است؛ بنابراین در یک بستر آموزشی سالم، باید هنجارها جایگزین ضدهنجارها شوند. از این رو برنامه‌های فرهنگی که در جهت فرهنگ‌سازی شکل می‌گیرد با یک دید همه جانبه سعی در بهبود سامانه رفتاری مددجویان داشته و قاعداً از اهمیت ویژه‌ای نیز برخوردار می‌باشند برنامه‌های فرهنگی را می‌توان در چند حوزه تربیتی، مذهبی و ورزشی تقسیم‌بندی نمود.

3- برنامه مددکاری - درمانی

با توجه به ماهیت فعالیت‌های برنامه‌های مددکاری درمانی مورد بحث، اقدامات متفاوتی از قبیل تشکیل پرونده شخصیت، بررسی وضعیت جسمانی و روانی مددجویان و همچنین درمان آنها در دستور کار قرار می‌گیرد. به عبارت دیگر، کانون اصلاح و تربیت باید تدابیری در جهت حل معضلات روحی - روانی و اجتماعی مددجویان به کار گیرد. همچنین توجه به مشکلات زیستی و بیماری‌های آنان نیز امری مهم تلقی می‌شود و باید در جهت درمان آنها تلاش نمود. برنامه‌های مددکاری - درمانی را می‌توان در چند حوزه برنامه مشاوره و مددکاری، برنامه بهداشتی و درمانی دسته‌بندی نمود.

مدل مفهومی پژوهش

شکل 1- مدل مفهومی پژوهش

روش پژوهش

این تحقیق کاربردی به روش مطالعه کتابخانه‌ای و روش پیمایشی اجراء شده است. جامعه آماری شامل کلیه 36 نفر از زندانی خطرناک زندان وکیل‌آباد مشهد بود. ابزار جمع‌آوری داده‌ها، پرسشنامه محقق ساخته طیف 5 گزینه‌ای لیکرت است. برای تعیین روایی پرسشنامه از روایی صوری استفاده گردید که با بهره‌گیری از نظرات و پیشنهاد‌های اساتید و کارشناسان امر صورت گرفت و پایایی آن با ضریب 0/85 آلفای کرونباخ مورد تأیید قرار گرفت. برای جمع‌آوری داده‌ها از روش کتابخانه‌ای و از ابزار فیش‌نویسی بهره گرفته شده است. به‌منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون تی تک نمونه‌ای و آزمون فریدمن، استفاده شده است.

یافته‌های پژوهش

یافته‌های توصیفی

تعداد شرکت‌کنندگان در این مطالعه 36 نفر با میانگین سنی 38 بود. 11 نفر (30/6 درصد) کمتر از 35 سال، 11 نفر (30/6 درصد) بین 35 تا 45 سال و 4 نفر (11/1 درصد) بالای 45 سال بودند.

یافته‌های استنباطی

فرضیه اول: فعالیت‌ها و اقدامات کانون‌های بازپروری در پیشگیری از وقوع تکرار جرم مجرمین مؤثر است.

جدول 1- نتایج آزمون t تک نمونه‌ای جهت بررسی فرضیه اول

تعداد نمونه	میانگین	انحراف معیار	خطای معیار میانگین	مقدار آماره t	سطح معنی‌داری
تأثیر فعالیت‌ها و اقدامات کانون‌های بازپروری	36	3/55	0/74	4/42	<0/05

با توجه به جدول فوق نتایج آزمون t با اطمینان 95 درصد می‌توان نتیجه گرفت که تفاوت دو میانگین از لحاظ آماری معنی‌دار است. بنابراین نتیجه می‌گیریم که اقدامات کانون بازپروری بر پیشگیری از تکرار وقوع جرم مؤثر است.

فرضیه دوم: فعالیت‌های مذهبی باعث کاهش پیشگیری وقوع تکرار جرم مجرمین است.

جدول 2- نتایج آزمون t تک نمونه‌ای جهت بررسی فرضیه دوم

تعداد نمونه	میانگین	انحراف معیار	خطای معیار میانگین	مقدار آماره t	سطح معنی داری
36	3/75	0/77	0/13	5/72	<0/05

تأثیر فعالیت‌های مذهبی

با توجه به جدول فوق نتایج آزمون t با اطمینان 95 درصد می‌توان نتیجه گرفت که تفاوت دو میانگین از لحاظ آماری معنی‌دار است. بنابراین نتیجه می‌گیریم که فعالیت‌های مذهبی بر پیشگیری از تکرار وقوع جرم مؤثر است.

فرضیه سوم: فعالیت‌های فرهنگی باعث کاهش پیشگیری وقوع تکرار جرم مجرمین است.

جدول 3- نتایج آزمون t تک نمونه‌ای جهت بررسی فرضیه سوم

تعداد نمونه	میانگین	انحراف معیار	خطای معیار میانگین	مقدار آماره t	سطح معنی داری
36	3/62	0/81	0/13	4/56	<0/05

تأثیر فعالیت‌های فرهنگی

با توجه به جدول فوق نتایج آزمون t با اطمینان 95 درصد می‌توان نتیجه گرفت که تفاوت دو میانگین از لحاظ آماری معنی‌دار است. بنابراین نتیجه می‌گیریم که فعالیت‌های فرهنگی بر پیشگیری از تکرار وقوع جرم مؤثر است.

فرضیه چهارم: فعالیت‌های ورزشی باعث کاهش پیشگیری وقوع تکرار جرم مجرمین است.

جدول 4- نتایج آزمون t تک نمونه‌ای جهت بررسی فرضیه چهارم

تعداد نمونه	میانگین	انحراف معیار	خطای معیار میانگین	مقدار آماره t	سطح معنی داری
36	3/83	1/07	0/18	4/58	<0/05

تأثیر فعالیت‌های ورزشی

با توجه به جدول فوق، نتایج آزمون t با اطمینان 95 درصد می‌توان نتیجه گرفت که تفاوت دو میانگین از لحاظ آماری معنی‌دار است. بنابراین نتیجه می‌گیریم که فعالیت‌های ورزشی بر پیشگیری از تکرار وقوع جرم مؤثر است.

اولویت‌بندی عوامل

به منظور رتبه‌بندی عوامل مؤثر بر کاهش وقوع تکرار جرم مجرمین از آزمون رتبه‌ای فریدمن استفاده شده است.

جدول 5- نتایج آزمون فریدمن جهت رتبه‌بندی عوامل مؤثر

اولویت	عامل	میانگین	سطح معنی‌داری	آماره مربع کا
1	فعالیت‌ها و اقدامات کانون‌های بازپروری در پیشگیری از وقوع تکرار جرم مجرمین مؤثر است.	4/16		35/89
2	فعالیت‌های ورزشی باعث کاهش وقوع تکرار جرم مجرمین است.	3/8	/05	
3	فعالیت‌های مذهبی باعث کاهش پیشگیری وقوع تکرار جرم مجرمین است.	3/71		
4	فعالیت‌های فرهنگی باعث کاهش پیشگیری وقوع تکرار جرم مجرمین است.	3/24		

با توجه به جدول فوق سطح معنی‌داری، کمتر از 0/05 فعالیت‌های و اقدامات کانون بازپروری بیشترین تأثیر و فعالیت‌های فرهنگی کمترین تأثیر را در کاهش وقوع تکرار جرم دارند.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از این پژوهش تأثیر اقدامات تأمینی و تربیتی در پیشگیری از تکرار جرم مجرمین خطرناک و سابقه‌دار در زندان مشهد می‌باشد نتایج نشان داده شده است که از بین عوامل مؤثر بر کاهش تکرار جرم در زندانیان خطرناک در زندان‌های مشهد عامل اقدامات بازپروری با میانگین (4/16)، فعالیت‌های ورزشی با میانگین (3/8)، فعالیت‌های مذهبی با میانگین (3/71) و فعالیت‌های فرهنگی با میانگین (3/24) به ترتیب بیشترین و کمترین

عامل در کاهش وقوع تکرار جرم مجرمین می‌باشد. نتایج تحقیقات این پژوهش در راستا و تأیید نتایج کپوزی و همکاران (2019) و فری و همکاران (2019) می‌باشد.

در تبیین این عوامل می‌توان گفت که چیزی مجرم و غیرمجرم را متمایز می‌کند، این است که مجرم مرتکب جرم شده است و سدهای انفرادی و اجتماعی نتوانسته او را از ارتکاب جرم باز دارد و او در موقعیت خاص مرتکب عمل کیفری شده است. جرم‌شناسان با بررسی ریشه‌های ارتکاب جرم همواره به دنبال یافتن راهی هستند که مجرم در موقعیت ارتکاب جرم قرار نگیرد و ارزش‌های اجتماعی را زیر پا نگذارد که مهم‌ترین این راه‌ها اقدامات پیشگیرانه است. در ایران چند نهاد از جمله پلیس، قوه قضاییه، سازمان زندان‌ها و بهزیستی در حوزه پیشگیری فعال هستند. حقیقت آن است که مدیریت صحیح و سازمان‌دهی مناسب نهادهای مختلفی که در زمینه کنترل جرم فعالیت می‌کنند و ارائه برنامه‌ای منسجم به آن‌ها می‌تواند در نهایت به کنترل و پیشگیری از جرم منجر شود. برنامه ارشاد زندانیان از طریق گروه‌های فعال، خدمات مشاوره‌ای و فعالیت‌های گروهی به مرحله اجرا گذارده می‌شود. در مهر و موم‌های اخیر سازمان زندان‌ها در ایجاد مراکز مراقبت بعد از خروج توفیقات قابل چشمگیری داشته است و برای اداره این قبیل مراکز آیین‌نامه اجرایی تدوین و تصویب گردیده و به موفقیت‌های خوبی دست یافته و آمارها حکایت از سیر نزولی بازگشت مجدد زندانیان تحت حمایت مرکز مراقبت دارد و جامعه نیز از عدم تکرار جرم افراد تحت پوشش این مرکز بهره‌مند می‌گردد.

در زندان‌ها و مراکز نگهداری مددجویان اشتغال، حرفه‌آموزی و کار مداوم برای جمعیت مددجویان به ویژه برای نوجوانان و جوانان فعالیت اصلی تلقی شود، به گونه‌ای که هیچ یک از جمعیت بزهکاران - جز افرادی که کهولت سن دارند و یا بیمار هستند - نباید در طی روز بدون فعالیت حرفه‌ای باشند. بنابراین کسب درآمد و داشتن شغل در کاهش آسیب‌های اجتماعی و انحراف در جامعه تأثیر بسیار زیادی دارد. بی‌شک باید نوع شغل و حرفه‌ای را که به مددجویان می‌آموزیم مطابق علاقه آنان و با وضعیت و نیازهای روز و همچنین موردنیاز جامعه باشد، تا پس از خروج از زندان و سایر مراکز اقدامات تأمینی و تربیتی بتوانند شغلی داشته باشند. خوشبختانه با همکاری و تعامل بسیار خوبی که میان زندان‌ها و مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای در استان وجود دارد،

شاهد برگزاری مستمر آموزش‌های فنی و حرفه‌ای برای مددجویان هستیم. این قبیل حرفه آموزان نزد شرکت‌های بیمه در قبال حوادث ناشی از کار بیمه می‌گردند. در صورت عدم توانایی محکوم در تهیه مواد اولیه و لوازم، این مواد و لوازم بوسیله زندان یا انجمن حمایت تهیه و در اختیار وی گذارده می‌شود.

پیشنهادها

- اقدامات کانون بازپروری مهم‌ترین تأثیر را در پیشگیری از جرم دارد، بنابراین بهتر است در زندان‌ها به عواملی چون بهداشتی، اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، اشتغال و حرفه‌آموزی، معشیت خانواده‌ها، مشاوره خانوادگی، بیشتر توجه شود؛
- تشکیل تیم‌های ورزشی و انجام فعالیت‌های ورزشی متنوع شامل: ورزش فوتبال، کشتی، والیبال، فوتسال، بدنسازی، طناب‌کشی و فکری ... در زندان‌ها انجام شود؛
- بسترسازی مناسب جهت انجام فعالیت‌های مذهبی از قبیل آموزش نماز، قرآن، احکام، نهج‌البلاغه، مسائل عقیدتی (امر به معروف، نهی از منکر و ...) و شرکت در هیئت‌های مذهبی در زندان‌ها برنامه‌ریزی و اجرایی شود؛
- زمینه‌سازی برای بالا بردن فرهنگ زندانیان از طریق آموزش، اخلاق، هنر، کتاب‌خوانی، تربیتی و درمانی و ... انجام گیرد.

تقدیر و تشکر

بدین وسیله از حفاظت زندان و کیل‌آباد مشهد جهت اخذ مجوز برای انجام تحقیق و بخش تحقیقات زندان جهت معرفی به بخش اجرائیات زندان و داخل زندان، جهت تکمیل پرسشنامه، کمال تقدیر و تشکر را داریم.

منابع

- توسلی، غلامعباس (1369). نظریه‌های جامعه‌شناسی. تهران: نشر سمت، صص 54-52.
- دهقان، سید هادی و صوفی، علیرضا (1388). پیشگیری وضعی از جرائم درون سازمانی. فصلنامه علمی - ترویجی بازرسی کل ناجا، نظارت و بازرسی، سال سوم، شماره دهم، زمستان.
- رحیمی‌نژاد، اسماعیل (1378). آشنایی با حقوق جزا و جرم‌شناسی. قم.
- سخاوت، جعفر (1382). بررسی اثر زندان بر زندانی. فصلنامه علوم اجتماعی، 9(20)، صص 1-33.
- سلیمی، مهدی و رحمتی، سیدرضا (1397). درآمدی بر واکنش کیفری علیه پدیده مجرمانه. انتشارات امل: چاپ اول.
- شامبیاتی، هوشنگ (1382). حقوق جزای عمومی. تهران: نشر میزان، ش 72.
- گسن، ریمونه (1386). جرم‌شناسی کاربردی. ترجمه مهدی کی‌نیا، نشر امیر، ص 68.
- مجیدی، عبدالله و بقایی محمدرضا (1394). بررسی اقدامات صیانتی در پیشگیری از جرم. فصلنامه نظارت و بازرسی، سال نهم، شماره 34.
- محمد نسل، غلامرضا (1391). مبانی پیشگیری از جرم (مجموعه مقالات). تهران: نشر میزان، زمستان.
- مرول، لوی (1391). حقوق و جامعه‌شناسی. ترجمه مصطفی رحیمی، نشر تهران: صص 15.
- ملک زاده، فهیمه (1388). ماهیت اقدامات تربیتی و تأمینتی از نظر فقهی و حقوقی، نشریه الهیات نامه، موسوسی فرد، سید محمدرضا؛ کرمی، عارف؛ مؤمنی، عارف و امیدیان‌زاد، عارف (1396). نقش پلیس در پیشگیری از جرائم راهکارهای پیشگیری از جرم. مجله نخبگان علوم مهندسی، 2(3). قابل بازیابی از: http://elitesjournal.ir/editor_file/m5.pdf
- میرکمالی، سیدعلیرضا و حسینی، انیسه (1394). کانون اصلاح و تربیت از منظر پیشگیری رشدمدار. نشریه پژوهش حقوق کیفری، سال چهارم، شماره 13.
- نجفی ابرندآبادی، علی حسین و گلدوزیان، حسین (1397). جرم‌شناسی پست مدرن و رویکرد آن به جرم و علت‌شناسی جنایی. فصلنامه پژوهش حقوق کیفری، 6(23)، صص 9-46. قابل بازیابی از: <https://doi.org/10.22054/JCLR.2018.22508.1429>
- نجفی ابرندآبادی، علی حسین (1378). پیشگیری از بزه‌کاری و پلیس (درآمدی بر پیش همایش ملی پیشگیری از وقوع جرم). تهران: دفتر تحقیقات کاربردی ناجا، صص 5-12.
- نجفی ابرندآبادی، علی حسین و ایارگر، حسین (1393). نظارت بر مجرمان خطرناک: چالش‌ها و راهکارها. پژوهش حقوق کیفری، 2(6)، صص 9-37. قابل بازیابی از:

http://jclr.atu.ac.ir/article_659_90f3035cea2ce128868cf1f083784bb6.pdf –

– هدایی، فرخ (1385). شناخت شخصیت مجرمانه و راههای درمان آن. دادرس، شماره 57. قابل بازیابی از: <http://ensani.ir/fa/article/131103>

- Abolhallaje, M., Mousavi, S. M., Anjomshoa, M., Nasiri, A. B., Seyedin, H., Sadeghifar, J., Aidin Aryankhesal, Ghasem Rajabi Vasokolaei & Nasiri, M. B. (2014). Assessing health inequalities in Iran: a focus on the distribution of health care facilities. *Global journal of health science*, 6(4), 285. <https://doi.org/10.5539/gjhs.v6n4p285>.
- Brömdal, A., Mullens, A. B., Phillips, T. M., & Gow, J. (2018). Experiences of transgender prisoners and their knowledge, attitudes, and practices regarding sexual behaviors and HIV/STIs: A systematic review. *International Journal of Transgenderism*, 1-17. Retrieved from: <https://doi.org/10.1080/15532739.2018.1538838>.
- Capuzzi, E., Pini, E., Malerba, M. R., Cova, F., Lax, A., Mauri, S., Ornaghi, A., Provenzi, M., Rubelli, P., Sergio, M. R., & Truisi, E. (2019). Factors associated with referrals to high security forensic services among people with severe mental illness and receiving inpatient care in prison. *International journal of law and psychiatry*, 62, 90-94. Retrieved from: <https://doi.org/10.1016/j.ijlp.2018.11.003>.
- Forry, J. B., Kirabira, J., Ashaba, S., & Rukundo, G. Z. (2019). Crime, recidivism and mental disorders among prisoners in Mbarara municipality, southwestern Uganda. *International journal of law and psychiatry*, 62, 1-6. Retrieved from: <https://doi.org/10.1016/j.ijlp.2018.10.006>.
- Helbing, D. (2019). Societal, economic, ethical and legal challenges of the digital revolution: from big data to deep learning, artificial intelligence, and manipulative technologies. In *Towards Digital Enlightenment* (pp. 47-72). Springer, Cham. Retrieved from: https://doi.org/10.1007/978-3-319-90869-4_6.
- N. Yoshinaka, Crime Prevention in Japan: the Significance, Scope, and limits of Environmental.Criminology, Hiroshima Hogaku, 2006, Vol. 30, No2.
- Stefanović, D. M., & Knežević, S. (2019). SPECIAL MEASURES FOR PREVENTING THE COMMISSION OF SEX CRIMES AGAINST MINORS: the example of Serbia. *Facta Universitatis, Series: Law and Politics*, 109-120. Retrieved from: <https://doi.org/10.22190/FULP1802109M>.